

A FINN NYELV TÖRTÉNETE

Maticsák Sándor
Baksa Máté
Baksa Alexandra

2020. március 23.

Téma:
Sajnovics és Gyarmathi,
a nyelvrokonságkutatás kezdetei
A finn nyelvtudomány hőskora
(Castrén, Ahlqvist, Genetz, Donner)

Sajnovics János (1733–1785)

- ◆ csillagász, jezsuita szerzetes
- ◆ 1769: Vénusz el a Nap előtt, mérések, dán királyi expedíció Észak-Norvégiába;
- ◆ Mária Terézia felkérte Hell Miksát, aki hallott a lapp-magyar rokonságról > ő felkérte S-ot;
- ◆ S. utána fél évig Koppenhágában, itt: *Demonstratio idioma Ungarorum et Lapponum idem esse* (A magyar és lapp nyelv azonosságának bizonyítása) Koppenhága, 1770; 2. jav. 1770 Nagyszombat
- ◆ akkor is rokon, ha nem értik egymást!
- ◆ szókincs + grammatika
- ◆ 150 magyar-lapp szóegyeztés
Zaicz G.: 33 helyes etimológia

Gyarmathi Sámuel (1751–1830)

- ◆ Bécs, orvosi diploma
- ◆ Okoskodva tanító Magyar Nyelvmester: latintól el
- ◆ ekkor még keleti rokonság, de: göttingeni tanulmányút > fgr.;
- ◆ rokonság bizonyítékához nem elég egy nyelv (Sajnovics)
- ◆ *Affinitas linguae Hungaricae cum linguis Fennicae originis grammaticae demonstrata* (A magyar és a finn eredetű nyelvűek rokonsága, nyelvtanilag bizonyítva). Göttingen, 1799
- ◆ 1. rész: magyar + lp, fi, 2. rész: észt; 3. rész: többi (cs, md, vj, zj., vog, osztj, szam és !csuvas);
- ◆ rokonságnak fokozatai vannak (m – vog, osztj, bravúros!)
- ◆ eredeti és jövevényszavak különbsége
- ◆ tört. változásokat még nem veszi figyelembe, hangtört. még nincs

A fogadtatás...

- ◆ Barcsay Ábrahám:
“Sajnovics jármától óvjuk nemzetünket,
Ki Lapponiából hurcolja nyelvünket!”
- ◆ Kazinczy: “A mi nyelvünk anya, leány és ismert rokon nélkül úgy áll a többi nyelvek között, mint a phoenix az ég madarainak számában!”
- ◆ Horvát István, Fogarasi János

A finnugor nyelvtudomány
hőskora (finn szemszögből)

Arvidson:

“Svédek nem vagyunk, oroszok nem akarunk lenni, nekünk finneknek kell lennünk!”

Matias Aleksanteri Castrén (1813–1852)

- ◆ A Kalevalát elsőként fordította svédre
- ◆ Az első finn nyelvészprofesszor a helsinki egyetemen (1851–)
- ◆ 1838, Lappföld
- ◆ 1839, Karjala
- ◆ 1841–44: Lappföld, majd Arhangelszk > Ural > Ob
- ◆ 1845–49: Irtis, osztjások, Ob, Jenyiszej, Irkutszk
- ◆ a szamojédok felfedezője, kutatója,
- ◆ szótárak 20 nyelven (altajiak is)
- ◆ Reguly Antal (1819–58)

August Ahlqvist (1826–1889)

- ◆ tanulmányutak a vótoknál, észteknél, vepszénél (ok: rokonoktól szerzett ismeretek segítik majd a saját őstörténeti kutatásokban)
- ◆ írt moksa-mordvin grammatikát
- ◆ osztják és vogul szövegek kiadása
- ◆ Suomen kielen rakennus
- ◆ nyelvészeti paleontológia egyik úttörője

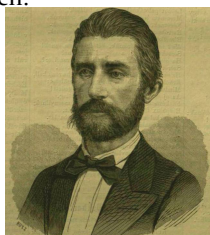
Arvid Genetz (1848–1915)

- ◆ először finnségi nyelvek, majd távolabbi rokonok
- ◆ karjalai nyjársok
- ◆ vepsze kutatások
- ◆ kolai lapp leírása (Máté-evangélium fordítása)
- ◆ cseremis, permi

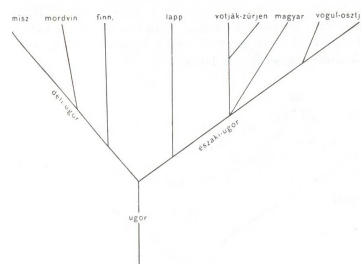

Otto Donner (1835–1909)

- ◆ Vergleichendes Wörterbuch der Finnisch-Ugrischen Sprache **Sprachen** (1874–1888)
- ◆ Die gegenseitige verwandtschaft der finnisch-ugrischen Sprachen: a ny család szétválása (hang- és alaktan alapján): szinte ma is jó családfa
- ◆ A SUS megalapítása (1883)
- ◆ Budenz József: **Magyar–ugor összehasonlító szótár** (1873 és 1881)

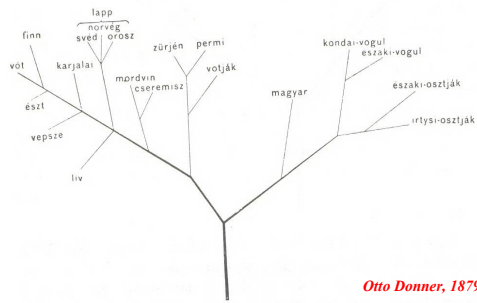

A finn helye a fgr. családfán

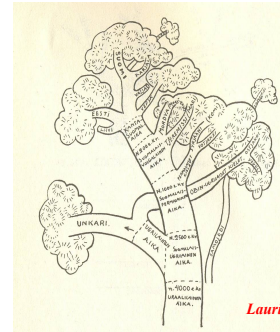
Budenz József, 1879

Családfa-modellek

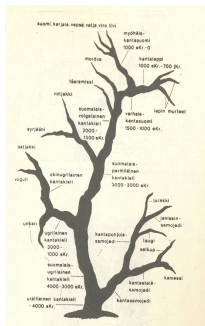
Otto Donner, 1879

Családfa-modellek

Lauri Kettunen, 1942

Családfa-modellek

Mikko Korhonen, 1981

Családfa-modellek

